

Bog anmeldelser.

SIMON N. PATTEN. **The Theory of Prosperity.** New York 1902. The Macmillan Company. (237 S.).

Indenfor Økonomien er den juridisk-formelle Behandlingsmaade bleven trængt tilbage af en mere filosofisk. Det er stadig Psykologen og Sociologen, der tager Magten, saaledes at den, der i Mills Fremstilling ser et Ideal, maa staa uforstaaende og uden Udbytte af de filosofisk-økonomiske Skrifter. Et Eksempel herpaa afgiver Amerikaneren Prof. Patten, hvis Økonomiens Dynamik vil være kendt ogsaa herhjemme; i sin Afhandling »Theorien om almindeligt Velfærd« undersøger han stadig Samfundets Struktur, Dannelsen af Interessegrupper, og hvorledes de sociale Forhold virker til Indkomstens Fordeling, medens han i den rene Prisiære vejer og maaler Attraaen, ikke saa meget paa langs som i Bredden, hvorledes f. Eks. Fremkomsten af ny enten supplerende eller erstattende Varer indvirker paa Køberens Sjælstilstand, — saaledes at der er Steder, hvor man glemmer, det er et økonomisk og ikke et psykologisk Værk, man har for sig.

Forfatteren sondrer mellem Fattigdom, \varnothing : utilstrækkelig Forsyning, et rent økonomisk Problem, og Elendighed, Mangel paa Harmoni mellem Maal og Midler, et rent sjæleligt Problem. Denne Mangel paa Tillempelse er Aarsag til al social og individuel Elende.

Vi har, siger han, 4 Arter Indtægter (Løn, Rente, Jordrente, Profit). Dette er kun en historisk Inddeling,

Bog anmeldelser.

SIMON N. PATTEN. **The Theory of Prosperity.** New York 1902. The Macmillan Company. (237 S.).

Indenfor Økonomien er den juridisk-formelle Behandlingsmaade bleven trængt tilbage af en mere filosofisk. Det er stadig Psykologen og Sociologen, der tager Magten, saaledes at den, der i Mills Fremstilling ser et Ideal, maa staa uforstaaende og uden Udbytte af de filosofisk-økonomiske Skrifter. Et Eksempel herpaa afgiver Amerikaneren Prof. Patten, hvis Økonomiens Dynamik vil være kendt ogsaa herhjemme; i sin Afhandling »Theorien om almindeligt Velfærd« undersøger han stadig Samfundets Struktur, Dannelsen af Interessegrupper, og hvorledes de sociale Forhold virker til Indkomstens Fordeling, medens han i den rene Prisiære vejer og maaler Attraaen, ikke saa meget paa langs som i Bredden, hvorledes f. Eks. Fremkomsten af ny enten supplerende eller erstattende Varer indvirker paa Køberens Sjælstilstand, — saaledes at der er Steder, hvor man glemmer, det er et økonomisk og ikke et psykologisk Værk, man har for sig.

Forfatteren sondrer mellem Fattigdom, \varnothing : utilstrækkelig Forsyning, et rent økonomisk Problem, og Elendighed, Mangel paa Harmoni mellem Maal og Midler, et rent sjæleligt Problem. Denne Mangel paa Tillempelse er Aarsag til al social og individuel Elende.

Vi har, siger han, 4 Arter Indtægter (Løn, Rente, Jordrente, Profit). Dette er kun en historisk Inddeling,

der svarede til en Klasseinddeling. Og skal vi definere, viser det sig ogsaa, at denne Inddeling er uholdbar. Tag f. Eks. Walker's Profit, Marx's Rente, George's Jordrente og Ricardo's Arbejds løn og De vil se, at ved at sammenlægge disse 4 Størrelser faar vi maaske dobbelt saa meget som Indkomsten udgør. Hvorfor? Ja, fordi der er Uenighed om Definitionen: Lægger vi Eftertryk paa Lønnen, da har vi kun Lønproblemet, lægger vi Eftertryk paa Forskelsrente eller Kapitalrente, har vi henholdsvis et Monopol- eller et Kapitalanlægs-Problem.

Forfatteren gaar derfor over til at undersøge det økonomiske Problem for hvert af de tre Grundlag: Løn, Jordrente og Kapitalrente.

Ved Arbejds løn ser han kun paa den isolerede Arbejder, ikke paa Lønarbejderen, Daglejeren. Der kommer følgelig en god Del Optimisme ind i hans Fremstilling: Arbejdet er i sig selv en Fornøjelse, fordi det udlader vor Overskudsenergi; der er meget lidt Ubehag ved Arbejdet. Til Gengæld skaber det Nytte, der igen omsættes i det menneskelige Legemes Overskudsenergi. Dette er en naturlig Cyklus, og Forf. bruger haarde Ord mod Anstrængelse ud over dette Punkt. Det »er uværdigt for Penge at underkaste sig Arbejdets Smerte, »: arbejde saa længe, at Arbejdet bliver ulystgivende« o. s. v.

Han gaar nu over til Arbejds lønnens Fastsættelse: her siger han ikke meget ud over det, at »Option«, Evnen til at vælge mellem flere Erhverv, hæver Arbejds lønnen. Dette er rigtigt — for den enkelte Arbejder. Har jeg den Option at være f. Eks. Manuduktør i Stedet for Journalist, vil en Timebetaling som Manuduktør sætte en Grænse, ud over hvilken jeg ikke vil udbyttes af Bladudgiverne. Men denne Option gælder kun den enkelte — ikke Klassen.

Den enkelte Arbejders Option vil, kan hænde, sætte en Grænse for hele Klassens Løn, men saa til Gengæld trykker han Lønnen i den Klasse, hvortil han søger. Option forklarer ikke saa meget, som Forf. tror.

Dernæst berører Forf. Begrebet Værdi, som han gør enstydig med »Nytte«; som Marx ser Arbejdet, ser Patten Nytten som det værdidannende Substans. Dette sidste er galt, fordi ved en given Værdi Nytten ikke er den samme for alle Konsumenterne. Overhovedet har Nytten kun sin Betydning ved Dannelsen af den subjektive Pris; den bestemmer, hvor meget jeg vil give. Jeg tror iøvrigt, at netop fordi det ikke er muligt at finde et værdigivende Substans, at finde Værdien som noget absolut, vil det være rigtigst helt at eliminere Værdibegrebet af Økonomien og ene tale om Pris. At finde, hvad egentlig Værdien er som absolut Størrelse, er en Jagen efter den fjerde Dimension.

Efter Prof. Patten skal vi opgive at tage Efterspørgsel og Tilbud som værdidannende Elementer og søge andre, eller bedre, vi skal i al Fald opgive Produktionsomkostningerne som værdibestemmende. Rigtigt er det jo, forsaavidt det vil vise sig, at Prisen paa Produktionsmidlerne er afhængig af Efterspørgslen efter den færdige Vare. Men Forfatteren gaar et Skridt videre: Prisen tenderer ganske vist til at gaa ned til Produktionskostninger, men faar ikke Lov dertil, fordi Menneskets Evne til at faa nye Fornødenheder stadig skaber ny Efterspørgsel og dermed øget Værdi. Paa den anden Side er det ikke Konkurrencen mellem Producenterne, der tvinger Prisen nedad, men Publikums Option, d: Evnen til at vælge mellem flere Varer, »power of substitution«. Det er de forskellige Arter Varer, der konkurrerer, ikke Producenterne, i al Fald ikke i vore Dage. Heri er der en hel Del rigtigt, forsaavidt det betoner, at et Monopol aldrig kan udnyttes fuldt ud, saalænge der eksisterer Surrogatvarer, og det eksisterer der altid.

Monopolerne har i Forfatteren en Forsvarer; han paastaar, at de i første Række gaa ud over andre Monopolister; Staal-Trusten vil tage en Del af sin Monopolindtægt fra de monopoliserede Jærnbaneselskaber, disse deres fra Farmernes Jordrente o. s. v. Dette er jo kun

delvis rigtigt, Monopolgevinsten viser sig faktisk ogsaa i højere Priser paa Konsumgoder.

Forf. drager til Felts mod den Betydning, enkelte Økonomer lægger paa Differentialrenten \propto : Forskellen mellem den heldigere og Grænseproducentens Udgifter. Han vil kun indrømme den ved Produktioner, der arbejder med »decreasing return«. Men han indrømmer paa næste Side, at Driftsherrer i samme Branche arbejder med forskellige Udgifter. Sagen er den, Forfatteren vil opstille et nyt og — efter min Mening — uholdbart Begreb: den prisbestemmende Vare indenfor en Gruppe Varer, der kan erstatte hinanden. En af disse Varer, siger han, bestemmer Prisen; de andre Varer, der fremstilles billigere, har da en Differentialprofit, der er beskyttet, saalænge den prisbeskyttende Vare ikke ændres i Pris. Dette er vistnok urigtigt; med Kapitalens Evne til at vandre, vil den sikkert fordele sig saaledes over de konkurrerende Varer, at Grænseprofiten er ens overalt, eller ogsaa gaar den dyrere Vare ud af Forbruget. Kolonialsukker dannede ikke en Basis, under hvilket Roesukker ikke kunde sælges; Roesukkeret jog Kolonialsukkeret ud, og de, der nu vil bruge dette Sukker, maa betale mere for det. Kommer der en Tid, hvor Kolonialsukker kan afsættes i rigelig Mængde til en højere Pris end Roesukkeret, vil dette ikke derfor ryge op til Kolonialsukkerets Pris.

Om Kapitalrenten gentager Forf. Læren om, at den er Forskellen mellem en Vares Værdi nu og i Fremtiden, men han forklarer ikke, hvorledes Raten sættes.

Rentens Betaling har iøvrigt den Virkning, at Produktionen stopper paa et tidligere Tidspunkt, men ikke den, at Arbejdslønnen bliver ringere. I det første har han Ret, ikke i det sidste. Ganske vist kan Arbejdsløn og Rente stige samtidig (paa Monopolfondens Bekostning), men naar Renten ikke skulde betales, kunde Arbejdsgiveren byde Arbejderen mere.

Arbejdsløn og Rente kalder Forf. »fikseret Indkomst«; derimod sætter han »funderet Indkomst« \propto : Monopolrente,

Forskelsrenten. En Række Diagrammer viser, hvorledes Monopol og Forskelsrenten fordeles: dels i et Surplus til Arbejderen, dels i en Profit og endelig socialiseres den, d. e. tilfalder hele Samfundet gennem et Prisfald.

Kapitalen inddeler Forf. i reel Kapital og »funderet Kapital« : kapitaliseret Monopol-Indtægt (det samme Begreb, som jeg har kaldt Kvasi-Kapital).

I anden Del af Bogen undersøger Forf., hvorledes de sociale Tilstande indvirker. Han siger: gennem Tillempeelse til Naturen og til Omgivelsen bestemmer man, hvor stor Indkomst Samfundet skal have; gennem indbyrdes Kamp, hvorledes denne Indtægt fordeles. Dette andet Afsnit, der efter mit Skøn er mest interessant, er helt inde paa Sociologiens Omraade. Forf. opererer stadig med Begreberne Kamp eller Tillempeelse, viser hvorledes baade et Samfund og det enkelte Individ har at tillempe sin Attraa og Arbejdsomraade efter Omgivelserne under Straf af Tilintetgørelse. Ligeledes skal man tillempe Lovene og Rettighederne efter de faktiske Forhold. Men her virker jo tidligere Tid, den døde Haand ind paa Nutiden: de økonomiske og fysiske Love ændres under Presset af psykologiske og sociale Tendenser; tidligere Tidens Tankesæt og Moral og sociale Struktur virker ind paa Nutiden og hindrer os i fuldt ud at lempe os ind til Nutidens ændrede Krav.

Professor Pattens Bog er højfilosofisk abstrakt og, da den er skreven af en Amerikaner, højoptimistisk. Og under Læsningen gribes man af en Frygt for, at Økonomien atter skal vige ud af Sporet, hvirvles ind i filosofiske Abstraktioner, der lader haant om det levende Liv. Og særlig over S. Pattens Bog er den rent intellektuelle Glæde over de økonomiske Loves Harmoni omformet til — for at citere en dansk Forfatter — »Bastiats og Harmoniøkonomernes evigglade Optimisme«.

Man mærker, at Forf. lever i et Samfund, der endnu i al Fald for Middelstanden og de højere stillede Arbejdere frembyder rige Udviklingsmuligheder. Derfra maaske

denne Optimisme, der til Tider synes saa ubegrundet, den Tro paa, at dersom Tendenser og Love faar Lov at virke, vil alt udi Enden blive idel Glæde.

Folk, der ikke har god Tid, skal ikke læse denne Bog; den er saare vanskelig, fordi man skal forlade de vante Inddelinger og de kendte Definitioner, saaledes at Bogens Tilegnelse er et helt Studium. Nærværende Anmelder vil da ærligt bekende, at der er Steder deri, jeg slet ikke forstaar.

Laurits V. Birck.

HERMANN BECK. **Gerechter Arbeitslohn.** Dresden 1902. O. V. Böhmert. (176 S.).

Atter en Bog om Arbejdslønnen. Det er en Fornøjelse at se, i hvor høj Grad dette Emne beskæftiger Økonomerne for Tiden. Fra forskellige Sider trænger man ind deri, og et betydeligt Arbejde er allerede præsteret. Heldigvis synes man ogsaa mere og mere, vistnok især som Følge af amerikansk Paavirkning, at faa Fødderne paa Jorden i sine Betragtninger over dette Emne. Kunde man nu blot faa tilstrækkelig fyldige Oplysninger om den Indflydelse, der øves af Hovedfaktoren i den praktiske Fastsættelse af Arbejdslønnen: Fagforeningerne, saa vilde et mægtigt Skridt fremad være gjort. Her mangler dog meget endnu. De Forfattere, der tager Fagforeningerne med i deres Betragtninger, er som Helhed altfor tilbøjelige til at forveksle det, der er, med det, der burde være. Kritiken vil dog sikkert ogsaa vaagne her og »den gode Tro« give Plads for den kolde, nøgterne Undersøgelse. Maatte denne ikke lade vente altfor længe paa sig.

Den foreliggende Bog beskæftiger sig kun lidet med Fagforeningerne. Dens Maal er at angive Idealet; men den Slags Bøger vil altid have deres Betydning, selv om man nok saa meget maa give Mefistofeles Ret i, at al Teori er graa og kun Livets Træ grønt.